

Cultuurhistorie bestemmingsplangebied Rozenprieel

Begrenzing

Het bestemmingsplangebied Rozenprieel ligt in de zuidelijke stadsrand van Haarlem, direct ten zuiden van de historische stadskern. Het gebied wordt begrensd, met de klok mee, door de Kampersingel aan de noordzijde, het Spaarne aan de oostzijde, de Rustenburgerlaan aan de zuidzijde en de Kleine Houtweg aan de westzijde.

Hoofdelementen en kenmerken, functies

Het plangebied is een onderdeel van het ten zuiden van het oude centrum gelegen stadsgebied van Haarlem. Dit gebied had al vrij vroeg in de 19de eeuw een relatief hoge bebouwingsdichtheid, met bebouwing aan de oever met het Spaarne (Zuider Buiten Spaarne), en langs een aantal oude wegen zoals de noord-zuid lopende Kleine Houtweg en Lange Poellaan en de oost-west lopende Bakkersloot, Rustenburgerlaan, en Korte Poellaan. Ook aan de direct buiten de muren gelegen Kampersingel is al vrij vroeg sprake van een hoge bebouwingsdichtheid. Vanaf het einde van de 19de eeuw zette de verstedelijking van het gebied definitief door met de realisatie van bebouwing in de ruimte tussen de bestaande oude wegen. De oude hoofdstructuur van het gebied met genoemde hoofdwegen en kleine wegen en waterlopen daartussen bleef daarbij herkenbaar.

Badhuisstraat in oostelijke richting, september 2012.

De hoofdfunctie in het gebied is wonen: Het Rozenprieel is één van de bekendste volksbuurten van Haarlem. De bebouwing in het gebied wordt grotendeels gekenmerkt door laat negentiende-eeuwse woningbouw, met geschakelde herenhuizen voor het luxere segment aan de Kampersingel, de Kleine Houtweg en het Zuider Buiten Spaarne, en kleinere arbeiderswoningen op de gronden daarbinnen. Aan de Rustenburgerlaan worden laat 19de-eeuwse woningen afgewisseld met in de jaren dertig van

de 20ste eeuw gerealiseerde blokken met geschakelde erkerwoningen. Tevens zijn op een beperkt aantal plaatsen in het plangebied in de jaren dertig van de vorige eeuw 19de-eeuwse woonblokken vernieuwd. Ten behoeve van de groeiende woonfunctie van het gebied begin 20ste eeuw ontstonden er ook diverse voorzieningen, zoals scholen en winkels. Langs het Zuider Buiten Spaarne zijn nog restanten van industrie van omstreeks 1900 herkenbaar.

Hoofdstructuur

Het bestemmingsplangebied Rozenprieel kenmerkt zich voornamelijk door kleinschaligheid. De Kampersingel, Kleine Houtweg, Zuider Buiten Spaarne en Rustenburgerlaan omzomen het gebied en dateren nog uit de prestedelijke fase. Daarbinnen kwam eind 19de eeuw en begin 20ste eeuw een fijnmaziger stratenpatroon tot ontwikkeling, deels gebaseerd op bestaande weggetjes en sloten. Aan deze straatjes voornamelijk laat 19de- en vroeg 20ste-eeuwse woningbouw. Het huidige stratenplan volgt nog vrijwel geheel de al in het begin van de 19de eeuw aanwezige structuur van hoofdwegen en kleine wegen. De aanwezige natte wegen zoals de Bakkersloot (nu Bakkerstraat) werden gedempt en veranderd in droge wegen.

In de jaren tachtig van de 20ste eeuw zijn in het kader van stadsvernieuwing delen van de oude bebouwing binnen het plangebied gesloopt. Hierdoor wordt de oude bebouwing op diverse plaatsen afgewisseld met nieuwbouw. De meest opvallende projecten uit deze vernieuwingsperiode zijn de woningen op het grondgebied tussen de Bakkerstraat, de Kamperstraat en Van Marumstraat -hier werd in het laatste kwart van de 19de eeuw het eerste woningbouwproject van het plangebied gerealiseerd- en de hoogbouw in de noordoostelijke hoek van het projectgebied.

Casteleynstraat, september 2012

Ontstaan en ontwikkeling

Ontginning

Haarlem ontwikkelde zich evenals vele andere oude nederzettingen op een strandwal. Langs de Hollandse kuststrook vormden de parallel aan elkaar gelegen strandwallen de hoger gelegen gronden, die de bewoners droge voeten garandeerden in het waterrijke gebied. Tussen de strandwallen lagen de vroegere strandvlaktes, waarop zich na daling van de zeespiegel dikke lagen veen hadden gevormd. Deze lage, natte gebieden lieten zich moeilijk bedwingen en werden pas veel later in ontwikkeling gebracht. In de periode van de 8ste-9de eeuw raakte de strandwal in de omgeving van Haarlem bewoond. Haarlem vormde zich eerst als agrarische 'geestnederzetting'. Een geest is een langwerpige akkercomplex dat doorgaans is gelegen op het hoogste gedeelte van een strandwal. Kenmerkend zijn de langgerekte noord-zuid georiënteerde doorgaande wegen tussen de nederzettingen op de strandwallen.

In de lager gelegen gebieden van de oostelijke strandwal werden ter ontwatering parallelle sloten gegraven in oost-westrichting. Vanaf de twaalfde en de dertiende is het veen vanuit de nederzettingen op de strandwallen ontgonnen. Het veen werd systematisch afgewaterd door middel van een regelmatig patroon van rechte afwateringssloten. Dientengevolge ontstonden in het gebied de zo kenmerkende regelmatige verkavelingspatronen, maar ook de oude bannegrenzen. Het in het bestemmingsplan gebied aanwezige weilandcomplex Rozenprieel met zijn regelmatige verkavelingspatroon herinnert tot het laatste kwart van de 19de eeuw nog aan deze prestedelijke ontginningsfase. De loop van al bestaande riviertjes en andere omstandigheden waren van invloed op het verkavelingspatroon. Door de voortdurende afwatering klonk het veen steeds verder in, wat een gestage daling van het maaiveld tot gevolg had. Ook door het turfsteken daalde het maaiveld. Het is dan ook niet vreemd, dat de veengebieden uiteindelijk aanzienlijk lager dan de strandwallen kwamen te liggen.

Topografische militaire kaart 1877; het weidecomplex Rozenprieel is nog onbebouwd.

Topografische militaire kaart 1905; het weidecomplex Rozenprieel is inmiddels geheel bebouwd.

Ontwikkelingen na de ontginningen

Toen Haarlem zich ontwikkelde tot belangrijke en relatief grote stad, in de periode van de 12de-17de eeuw beperkte het agrarisch gebruik zich niet meer tot de geestgronden alleen, maar strekte zich uit tot de hele strandwal en de naastliggende veengebieden. Op de zandgrond van de strandwal vond onder andere akkerbouw plaats en in de randzones werd de grond ook als weide gebruikt. Dicht tegen de stad aan was waarschijnlijk ook al vroeg sprake van tuinbouw, met name aan de zuidrand. Buiten de gemeente Haarlem was de bloemen- en groenteteelt tot ontwikkeling gekomen. In de veengebieden ten westen van de stad ontwikkelde zich ook bedrijvigheid die profijt trok van de aanwezigheid van het vele water. Zo vestigden zich hier verschillende linnenblekerijen, wasserijen en ook brouwerijen waren er actief. Woonbebouwing en niet agrarische bedrijvigheid concentreerde zich voornamelijk langs de oude linten. In de zuidrand was dat langs de Kleine Houtweg, de Dreef en de Wagenweg.

Het projectgebied Rozenprieel bevindt zich in de zuidelijke stadsrand, aan de oostelijke zijde van de oostelijke strandwal. Het gebied ligt dan ook deels op zand op veen (westelijke strook) en deels op veen. Dit zuidelijke gebied was goed bereikbaar vanuit Haarlem en had relatief veel droge infrastructuur. Deze was voor het merendeel noord-zuid gericht. De belangrijkste route was de Wagenweg (onderdeel van de Rijksstraatwegen) met daar evenwijdig aan de Dreef die Haarlem met het Haarlemmerhout verbond en de Kleine Houtweg. Deze laatste weg liep vanaf de Kleine Houtpoort naar de Kleine Hout, het noordoostelijke deel van de Haarlemmerhout, en verder naar het zuiden. Ook langs het Spaarne liep tot halverwege deze zuidelijke stadsrand een weg. Het Spaarne in het oosten en de Leidsevaart in het westen vormden de enige natte infrastructuur in het gebied. Slechts op een aantal plaatsen liepen er vanaf het Spaarne enkele waterlopen loodrecht de rand in. In het noordelijke deel van de zuidelijke stadsrand waren de percelen over het algemeen fijnmazig verkaveld. Alleen in het zuidelijke deel en aan de zijranden van het gebied hadden de kavels een grotere omtrek.

Het grondgebruik van het gebied werd in belangrijke mate bepaald door de aanwezigheid van het voormalig grafelijk domein de Haarlemmerhout. Hierdoor was het gebied al sinds de middeleeuwen een populaire vestingplaats voor diverse recreatieve functies als buitenplaatsen, kleine buitens, herbergen en tapperijen. Een klein deel van de gronden bestond uit weiland of werd voor de teelt van bloemen en bollen gebruikt.

Het bestemmingsplangebied in de 19de eeuw

Het bestemmingsplangebied was in deze periode vanuit de stad bereikbaar via de Kleine Houtpoort en de Eendjespoort. Hoewel het gebied rond het midden van de 19de eeuw nog buiten het stedelijk gebied van Haarlem lag, had het door de relatief hoge bebouwingsdichtheid langs de Kleine Houtweg, de Bakkersloot en het Spaarne al een vrij stedelijk karakter. Langs deze droge en natte wegen bevonden zich in de negentiende eeuw ook diverse ambachten en niet-agrarische bedrijven, met name direct buiten de stadsmuur. De Kleine Houtweg, die het projectgebied aan de westelijke zijde begrensd, liep als een (met name in het noorden) bebouwde weg door een uitgestrekt gebied met weilanden en graslanden, en gronden bestemd voor bloemen- en bollenteelt en tuinderijen. Vanaf deze weg liepen acht paden in oostelijke richting naar het Spaarne. Twee van deze paden, de Korte Poellaan en de Rustenburgerlaan, sloten aan op de parallel aan de Kleine Houtweg lopende Lange Poellaan. Vanaf de Eendjespoort liep de Zuider Buiten Spaarne tot aan de in het zuiden van het projectgebied gelegen Bakkersloot (tegenwoordig de Bakkerstraat). Deze opzet is ook tegenwoordig nog aanwezig.

Grote delen van het gebied ten zuiden van Haarlems centrum werden begin negentiende eeuw nog in beslag genomen door grote en kleine buitens. De aanwezigheid van het voormalige grafelijke domein Haarlemmerhout ten zuiden van het projectgebied had sinds de late middeleeuwen geleid tot de vestiging van andere recreatieve functies als herbergen, buitenplaatsen, buitens en tapperijen. Langs het Spaarne, in het oosten van het projectgebied, werden grote buitens opgericht op forse percelen. Deze grote buitens werden door één groot weiland, het Rozenprieel, gescheiden van de in het noorden en westen van het projectgebied gelegen meer kleinschalige verkaveling met een mix van kleine buitens en perceeltjes bestemd voor de teelt van bloemen en bloembollen. Door de aanwezigheid van het Haarlemmerhout en de diverse buitens had de zuidelijke stadsrand, en dus ook het daarbinnen gelegen projectgebied, een gegoed karakter. Dit voornamelijk karakter werd in de 19de eeuw versterkt door de aanleg van diverse villaparken. Deze lijn werd doorgezet in de twintigste eeuw, toen diverse buitenplaatsen werden getransformeerd tot wijken met luxe woningen. Het bestemmingsplangebied Rozenprieel vormt echter een uitzondering binnen deze ontwikkeling.

Verstedelijking eind 19de eeuw

In de laatste decennia van de 19de eeuw volgden verschillende stadsuitbreidingen buiten de wallen van Haarlem en al gauw reikte de westelijke stadsgrens aan de "zandgemeenten" Bloemendaal en Heemstede. Het projectgebied had in de loop van de 19de eeuw al een aantal veranderingen ondergaan. Zo was er ten oosten van het weilandcomplex Rozenprieel in 1838 op de gronden van de voormalige buitenplaats Plantlust aan het Spaarne een gomelastiekfabriek gebouwd. Aan weerszijden van deze fabriek verrezen in de loop van de 19de eeuw enkele stoomwasserijen en een bierbrouwerij. Zo ligt in het noorden van het plangebied, op nr. 30 het pand van de voormalige 'stoom-wasch-en strijkinrichting' Edelweiss uit omstreeks 1915. Ook het pand op nr. 84 dat bekend staat als de 'Merenstoren' had een industriële functie. Het werd gebouwd in 1892 en is het laatste nog tastbare restant van de stoombierbrouwerij "Het Spaarne" die brouwer L. Allard hier in 1891 oprichtte op het terrein van de voormalige buitenplaats Zomerlust.

Ten zuiden van het weiland Rozenprieel werd een aantal kleine blokken met arbeiderswoningen gebouwd. Vanaf ca. 1876 werd gestart met meer grootschalige bouw van arbeiderswoningen op het tot dan toe nog onbebouwde weilandcomplex Rozenprieel. Bij vrijwel al deze bouwactiviteiten werd de bestaande ruimtelijke structuur gevolgd. Desondanks was het karakter van het gebied sterk

veranderd. Het voorheen voorname karakter van het gebied werd teniet gedaan door de aanwezigheid van overlast gevende bedrijven en woningen voor de minder gegoeden. Deze eerste arbeiderswijk in dit gebied is in de jaren tachtig van de 20ste eeuw grotendeels gesloopt om plaats te maken voor nieuwbouwwoningen.

Begin 20ste eeuw

De expansie van Haarlem zette in het begin van de 20ste eeuw verder door. De gronden tussen de bestaande weggetjes in het projectgebied werden verder ingevuld met voornamelijk arbeiderswoningen, en aan de Kampersingel en de Kleine Houtweg werden in de eerste decennia nog diverse geschakelde herenhuizen en middenstandswoningen gebouwd. De reeds bestaande bebouwing aan de noordoostelijke zijde van de Kleine Houtweg was voor een groot deel verloren gegaan tijdens een grote brand in 1884 en werd in de decennia erna vernieuwd. Door de toenemende bewinkeling van het gebied werden veel van deze panden in het eerste kwart van de 20ste eeuw voorzien van winkelpuien. Op het achterterrein van Kampersingel 42 en 44 zijn nog middengrote bedrijfsgebouwen uit ca. 1905-1910 zichtbaar. Deze zijn toegankelijk vanaf de Kampersingel. Aan de Schneevoogtstraat werd in 1901 de Haarlemse Huishoud- en Industrieschool gebouwd. Deze werd in 1935 verbouwd en uitgebreid door architect D. Greiner (RM). Tegenwoordig heeft het gebouw geen onderwijsfunctie meer. Sinds 1891 was er al een Ambachtschool aan de Kamperstraat. Deze werd in de jaren zeventig van de 20ste eeuw gesloopt ten behoeve van de bouw van een appartementencomplex. Een gemeenteschool werd in 1905 in gebruik genomen op een ruim terrein ten noorden van de Linschotenstraat. Dit pand heeft nog steeds een onderwijsfunctie. Tijdens het Interbellum werden de laatste braakliggende terreinen in het gebied opgevuld of werd bestaande bebouwing vernieuwd. Als voorbeeld kunnen hier de woningen uit het Interbellum aan de Rustenburgerlaan 3-41 genoemd worden en een blok woningen aan de Badhuisstraat 15-33 die hier werden opgericht na de sloop van het badhuis ter plaatse.

Na de Tweede Wereldoorlog

Rond 1940 was het plangebied vrijwel geheel bebouwd. Er hebben zich in het gebied nagenoeg geen vroeg naoorlogse ontwikkelingen voorgedaan. Rond 1960 werd er een plan gemaakt voor drastische sanering van de wijk Rozenprieel. De aanleg van een verkeersweg door de buurt was onderdeel van dit plan. Protesten van buurtbewoners hebben de uitvoering van dit plan echter verhinderd. Alleen het kantoorgebouw Koningstein aan het Spaarne dat in 1964-1967 werd gebouwd voor de gemeentelijke dienst Openbare Werken herinnert nog aan dit plan. Pas eind jaren zestig begin jaren zeventig, maar vooral in de jaren tachtig werden delen van de oude bebouwing in het projectgebied gesloopt en in het kader van stadsvernieuwing vervangen door nieuwbouw. In de jaren tachtig is het overgrote deel van de eind 19de eeuw gerealiseerde arbeiderswoningen op het voormalige weilandcomplex Rozenprieel verdwenen en vervangen door goedkope nieuwbouwwoningen. Dit is het enige grootschalige nieuwbouwproject in het gebied uit deze periode. Verder heeft alleen broksgewijze vernieuwing en schaalvergroting plaatsgevonden, bijvoorbeeld aan de Zuider Buiten Spaarne.

Begin 21ste eeuw werd in de noordoostelijke hoek van het plangebied, direct naast en achter het uit kantoorgebouw Koningstein een laatste nieuwbouwproject tot uitvoering gebracht. Dit omvatte een meerlaags appartementengebouw aan het Spaarne en laagbouw op het achterliggende terrein.

Cultuurhistorische bebouwingskarakteristiek

Van de bebouwing uit de prestedelijke periode van het bestemmingsplangebied resteert vrijwel niets. Van de oudste nog aanwezige bebouwing dateert een enkel pand nog uit het midden van de 19de eeuw, echter het merendeel uit de periode rond 1900. Eén van de oudste panden is Zuider Buiten Spaarne 98 (gemeentelijk monument), een herenhuis uit ca. 1850. De bebouwing in het gebied heeft over het algemeen een kleinschalig karakter. Aan de wegen langs de randen van het projectgebied (met name aan de Kleine Houtweg en Kampersingel) bevinden zich geschakelde middenstandswoningen en herenhuizen uit de later 19de eeuw en de vroege 20ste eeuw, bestaande uit

forse panden in de destijds gangbare bouwstijlen met historiserende kenmerken en vernieuwende elementen. Deze worden afgewisseld met wat soberder uitgevoerde geschakelde woningen uit dezelfde periode. Met name aan de Kampersingel wordt de laat 19de-eeuwse gevelwand op een aantal plaatsen onderbroken door grootschaligere nieuwbouw. Het beeld van de oostelijke gevelwand van de Kleine Houtweg wordt in het noorden bepaald door winkelwoonhuizen uit de periode 1890-1910 met wat jongere winkelpuien. Verder naar het zuiden krijgt woonbebouwing uit de periode 1895-1910 een wat luxer karakter. Bakstenen gevels met erkers en balkons, overstekken, veel houtwerk en grillige contouren bepalen hier het beeld (bijvoorbeeld Kleine Houtweg 21 t/m 31).

De noordelijke gevelwand van de Rustenburgerlaan, die het plangebied in het zuiden begrensd, laat feitelijk twee bouwfases zien: karakteristieke maar eenvoudige, in traditionele baksteenarchitectuur uitgevoerde geschakelde Interbellum erkerwoningen aan de westelijke helft en bescheiden arbeiderswoningen van rond 1900 aan de oostelijke helft. De gevelwand in deze oostelijke helft bevat voor een deel ook nieuwbouw uit de jaren tachtig van de 20ste eeuw.

De bebouwing aan het Zuider Buiten Spaarne wordt gekenmerkt door een mix van laat 19de-eeuwse en vroeg 20ste-geschakelde forse woonhuizen met woonblokken uit het Interbellum en forse appartementencomplexen uit het laatste kwart van de 20ste eeuw. In de noordelijke helft van de straat staat bovendien nog bebouwing die herinnert aan het voormalige industriële karakter van dit deel van het projectgebied, zoals het eclectisch vormgeven en geheel vrijstaande Zuider Buiten Spaarne 84 uit 1892, onderdeel van een voormalige bierbrouwerij. Verder naar het noorden staat nog het pand van de Stoom- Wasch- en Strijkinrichting Edelweiss op nr. 30 uit omstreeks 1915 met fraaie tegeltableaus in de gevel.

De bebouwing in het gebied tussen de Kampersingel, de Kleine Houtweg, de Zuider Buiten Spaarne en de Rustenburgsingel bestaat vooral uit bouwblokken met kleine woningen uit de periode 1880-1910. Deze zijn over het algemeen vrij eenvoudig vormgegeven met lijstgevels en sobere historiserende elementen. De oudste arbeiderswoningen (daterend uit het laatste kwart van de 19de eeuw) staan aan de straatjes ten zuiden van de Bakkerstraat en in het noorden van het Rozenprieel, aan de Barendsestraat. Ook aan de zuidelijke zijde van de Linschotenstraat staan nog boven- en benedenwoningen uit het laatste decennium van de 19de eeuw. De afwezigheid van voortuinen versterkt het stedelijke karakter van het gebied.

Aan de Voorhelmstraat, temidden van geschakelde tweelaags woningen uit de periode 1900-1920 staat de voormalige Huishoudschool. Deze werd opgericht in 1902 en in 1934-1935 door architect D. Greiner verbouwd en uitgebreid (RM). Omdat het pand trapsgewijs is opgebouwd past het toch goed in zijn omgeving. Greiner paste een strakke gevelcompositie toe met grote raamvlakken waardoor de school een sterk functionalistisch karakter heeft. De voorgevel van de oorspronkelijke school uit 1902 is nog zichtbaar aan de Schneevogtstraat. In het noordoosten van het plangebied staat nog een school uit deze vroege periode, op een groot terrein ten noorden van de Linschotenstraat, op nr. 57a. Deze gemeenteschool dateert uit 1905 en telt twee bouwlagen onder een plat dak. Het gebouw is opgetrokken in eenvoudige baksteenarchitectuur met zeer sobere historiserende elementen. Een poort met bakstenen pijlers en ijzeren hek aan de Linschotenstraat markeert de ingang tot het terrein. In het hoekpand Kleine Houtweg 47 is tegenwoordig de kunstacademie gevestigd. Dit pand in neoclassicistische trant dateert uit het laatste kwart van de 19de eeuw en is destijds mogelijk al als school opgericht. Begin 20ste eeuw is het pand aan de achterzijde uitgebreid met twee gymlokalen.

Beschermd stadsgezicht, monumenten en karakteristieke bebouwing

De bebouwingsstroken van de Kampersingel en de oostzijde van de Kleine Houtweg vallen in het beschermd stadsgezicht van Haarlem dat in 1990 is vastgesteld. In het bestemmingsplangebied zijn verschillende panden die vanwege hun cultuurhistorische betekenis bescherming genieten. Het

betreft panden die als rijksmonument (RM) of gemeentelijk monument (GM) wettelijk zijn beschermd.

In het plangebied bevinden zich de volgende beschermde monumenten:

Straat en huisnummer	Type bouwwerk, bijzonderheden	Status
Kampersingel 2a en 12zwart en rood		GM
Kampersingel 4a		GM
Kampersingel 4b		GM
Kampersingel 64		GM
Kampersingel 66 zwart en rood		GM
Kampersingel 68 zwart en rood		GM
Kleine Houtweg 21 a, b, c		GM
Kleine Houtweg 23		GM
Kleine Houtweg 25		GM
Kleine Houtweg 27		GM
Kleine Houtweg 29		GM
Kleine Houtweg 31		GM
Linschotenstraat 21		GM
Linschotenstraat 23		GM
Voorhelmstraat 3		GM
Voorhelmstraat 25		RM
Zuider Buitenspaarne 86		GM
Zuider Buitenspaarne 98		GM

Waardering

Historische structuren van belang:

- Kleine Houtweg: oude verbindingsweg tussen de stad en het Haarlemmerhout. De oudste weg in het gebied uit de prestedelijke fase.
- Bakkerstraat: voorheen de Bakkersloot, vormde de onderste grens van het voormalige weidcomplex Rozenprieel en dateert nog uit de prestedelijke fase van het gebied.
- Kampersingel: oude structuur die begin 19de eeuw sterk tot ontwikkeling kwam;
- Zuider Buiten Spaarne: oude weg langs het Spaarne van de Eendjespoort naar het zuiden, dateert nog uit de prestedelijke fase.
- Rustenburgerlaan: oude weg die het Zuider Buiten Spaarne met de oude verbindingsweg Kleine Houtweg verbindt. Dateert nog uit de prestedelijke fase.
- Korte Poelstraat en (restant van) Lange Poelstraat: oude straten die het gebied direct ten oosten van de Kleine Houtweg ontsloten. Dateren in opzet uit de prestedelijke fase, maar raakten in de loop van de 19de eeuw pas sterk bebouwd.
- De begrenzing (Kamperstraat, Linschotenstraat, Bakkerstraat en Zuider Buiten Spaarne) van het buurtje Rozenprieel: hierin is nog steeds de omtrek van het tot eind 19de eeuw onbebouwde weilandcomplex Rozenprieel herkenbaar.

Cultuurhistorisch waardevolle objecten (reeds beschermde objecten zijn in deze lijst niet genoemd):

- De restanten van de laat 19de-eeuwse industriële bedrijvigheid in het gebied, zoals de voormalige stoomwas- en strijkinrichting Zuider Buiten Spaarne 30 en de resterende bebouwing van de stoombierbrouwerij Zuider Buiten Spaarne 84.

- De laatste restanten van de in het laatste kwart van de 19de eeuw ontstane arbeidersbuurt Rozenprieel, destijds gebouwd op het weilandcomplex Rozenprieel, zoals enkele boven- en benedenwoningen aan de zuidzijde van de Linschotenstraat en éénlaags arbeiderswoningen en een reeks boven- en benedenwoningen aan de Barendsestraat.
- Het ensemble van karakteristieke laat 19de-eeuwse arbeiderswoningen aan de straatjes ten zuiden van de Bakkerstraat, zoals aan de Casteleynstraat en het zuidelijke deel van de Kamperstraat.
- De karakteristieke laat 19de-eeuwse en vroeg 20ste-eeuwse geschakelde herenhuizen en middenstandswoningen aan de hoofdwegen, zoals aan de Kampersingel en de Kleine Houtweg.
- De nog steeds als zodanig in gebruik zijnde school aan de Linschotenstraat 57A uit 1905.

Literatuur/bronnen:

- Blijsta, R., *Haarlem: heel oud, heel nieuw*, Haarlem 1971.
- Bulte, M. e.a., *Van oude nijverheid tot nieuwe zakelijkheid. Geschiedenis van de belangrijkste zelfstandige ondernemingen die zich in Haarlem vestigden*, Haarlem 1998.
- Kurtz, G.H. en J.H. Temminck, *De straat waarin wij wonen. Alle Haarlemse straatnamen verklaard*, Haarlem 1999.
- Speet, B., *Historische Atlas van Haarlem. 1000 jaar Spaarnestad*, Haarlem-Amsterdam 2006.
- Suurenbroek, F., *(On)begrensd land. De transformatie van de stadsrand van Haarlem*, Bussum 2007.